

Spis treści

Przedmowa 17

Rozdział I. EUROPA I POLSKA W DOBIE NAPOLEOŃSKIEJ

Materiały źródłowe 21

1. Jan Henryk Dąbrowski o polskim projekcie zorganizowania legionów, przekazanym Dyrektoriatowi 9 X 1796 r. 21
2. Umowa z Administracją Generalną Lombardii w sprawie utworzenia legionów polskich z 9 I 1797 r. 22
3. Odezwa legionowa z 20 I 1797 r. 22
4. Poseł pruski Sandoz-Rollin o reakcji społeczeństwa francuskiego na wydarzenia we Francji z 9 XI 1799 r. 23
5. Przemówienie gen. Napoleona Bonapartego w Radzie Starszych z 9 XI 1799 r. 24
6. Józef Pawlikowski o szansach Polaków na niepodległość 24
7. Konkordat między Stolicą Apostolską a Republiką Francuską z 15 VII 1801 r. 25
8. Uchwała senatu francuskiego o powierzeniu władzy cesarskiej Napoleonowi Bonapartemu z 15 V 1804 r. 26
9. Proklamacja angielska wzywająca do walki z Napoleonem I z 1803 r. 27
10. Relacje legionistów o losach Polaków na San Domingo 28
11. Kodeks Napoleona z 21 III 1804 r. 29
12. Deklaracja cesarza Franciszka II o złożeniu korony Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego z 1806 r. 32
13. Dekrety o blokadzie kontynentalnej 34
14. Relacja Józefa Wybickiego ze spotkania z Napoleonem w 1806 r. 36
15. Odezwa Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego do rodaków z 3 XI 1806 r. 37
16. Postanowienia traktatu z Tylży dotyczące powołanego tam Księstwa Warszawskiego z 7 VII 1807 r. 37
17. Tajna część traktatu tylżyckiego z 7 VII 1807 r. 39
18. Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z 22 VII 1807 r. 39
19. Dekret Fryderyka Augusta o sytuacji prawnej chłopów w Księstwie Warszawskim z 21 XII 1807 r. 47
20. Andrzej Niegolewski o zdobyciu Somosierry przez 3 szwadron szwoleżerów polskich 30 XI 1808 r. 48
21. Odpowiedź Napoleona I deputowanym Konfederacji Generalnej Królestwa Polskiego napisana w 1812 r. 52
22. Odezwy Napoleona I i Aleksandra I do swoich wojsk z czerwca 1812 r. 53

23. Klemens Kołaczkowski o udziale wojska Księstwa Warszawskiego w wyprawie na Moskwę w 1812 r. **54**
24. Dwudziesty dziewiąty biuletyn Wielkiej Armii o przeprawie przez Berezynę w 1812 r. **55**
25. Oficer polski Adam Turno o odwróceniu armii napoleońskiej spod Moskwy w 1812 r. **57**
26. Odezwa księcia Józefa Poniatowskiego do żołnierzy polskich z 9 I 1813 r. **58**
27. Louis Waizy Constant o bitwie pod Lipskiem w 1813 r. **58**
28. Układ między Rosją, Austrią, Prusami i Napoleonem zawarty w Paryżu 11 V 1814 r. **60**
29. Odezwa Napoleona do narodu z 1 III 1815 r. **61**
30. Biuletyn Napoleona o bitwie pod Waterloo z 18 VI 1815 r. **62**
- Materiały metodyczne 64**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 68**

Rozdział II. STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE W LATACH 1815–1849

- Materiały źródłowe 73**
31. Akt Końcowy kongresu wiedeńskiego z 9 VI 1815 r. **73**
32. Traktat Świętego Przymierza z 1815 r. **75**
33. Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z 27 XI 1815 r. **77**
34. Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu z 1818 r. **89**
35. Odezwa księcia Aleksandra Ypsilantiego, wzywająca Greków do powstania przeciw Turcji, wydana w Jassach 24 II/8 III 1821 r. **90**
36. Ogłoszenie niepodległości Grecji przez greckie Zgromadzenie Narodowe w Epidauros 15/27 I 1822 r. **91**
37. Depesza okólna Austrii, Rosji i Prus o celach i wynikach kongresu w Weronie z 14 XII 1822 r. **92**
38. Doktryna Monroe z grudnia 1823 r. **93**
39. Manifest dekabrystów z 1825 r. **94**
40. Odezwa Komisji Muncypalnej miasta Paryża do mieszkańców stolicy z 30 VII 1830 r. **95**
41. Edykt abdykacyjny Karola X z 2 VIII 1830 r. **96**
42. Pismo króla Ludwika Filipa I do cesarza Mikołaja I z sierpnia 1830 r. **96**
43. Traktat w sprawie uznania niepodległości Grecji z 1830 r. **98**
44. List Giuseppe Mazziniego do Karola Alberta z 1831 r. **99**
45. Postanowienia układu z Münchengrätzu z 1833 r. **100**
46. Akt fundacyjny Młodej Europy z 1834 r. **101**
47. Friedrich K.L. von Haller o rewolucji **103**

48. Alexis de Tocqueville o demokracji 106
49. Victor Considérant o wolności 109
50. Benjamin Constant o liberalizmie 109
51. Proklamacja Rządu Tymczasowego do narodu francuskiego z 25 II 1848 r. 110
52. Angielski pamiętnikarz Charles C.F. Greville o wydarzeniach we Francji z 28 II 1848 r. 111
53. Odezwa króla sardyńskiego Karola Alberta do mieszkańców Lombardii z 24 III 1848 r. 112
54. Program węgierskiego stowarzyszenia opozycyjnego z 15 III 1848 r. 113
55. Odezwa Fryderyka Wilhelma IV do berlińczyków z 19 III 1848 r. 114
56. Założenia programowe Legionu włoskiego zredagowane przez Adama Mickiewicza w Rzymie 28 III 1848 r. 114
57. Proklamacja niepodległości Węgier przez węgierskie Zgromadzenie Narodowe z 14 IV 1849 r. 115
58. Odezwa robotników Paryża z czerwca 1848 r. 116
59. Odezwa księcia Ludwika Napoleona z 27 XI 1848 r. 116
60. Franciszek Bagieński o udziale Polaków w walkach na terenie Siedmiogrodu w 1848 r. 117
61. Artykuł z „Demokraty Polskiego” o wydarzeniach poznańskich 1848 r. 120
62. Manifest komunistyczny z lutego 1848 r. 121
- Materiały metodyczne 124**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 128**

Rozdział III. PRZEOBRAŻENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE W PIERWSZEJ POŁOWIE XIX W.

Materiały źródłowe 133

63. Ruch luddystów w Anglii na początku XIX w. 133
64. Samuel Bamford o wydarzeniach na Polach św. Piotra w Manchesterze podczas demonstracji z 16 VIII 1819 r. 134
65. Robert Owen o skutkach systemu fabrycznego w Anglii 135
66. James P. Kay-Shuttleworth o warunkach pracy i życia w Manchesterze w 1832 r. 136
67. Charles C.F. Greville o sytuacji ubogiej ludności angielskiej 136
68. Eugène Buret o warunkach życia dzieci w Manchesterze w pierwszej połowie XIX w. 137
69. Eugène Buret o zatrudnianiu nieletnich i dzieci w przemyśle angielskim 137
70. Pauperyzacja środowisk robotniczych w Europie w pierwszej połowie XIX w. 138
71. Heinrich Heine o Londynie w 1827 r. 138
72. Alexis de Tocqueville o przemysłowych miastach Anglii w 1835 r. 140

73. Ruch czartystów w Anglii **141**
74. Dyskusja w parlamencie angielskim nad wnioskiem o poprawie warunków zatrudnienia robotników z 1844 r. **143**
75. Charles C.F. Greville o wynalazku kolei żelaznej **144**
76. Prawo o budowie wielkich linii kolejowych we Francji z 1842 r. **145**
77. Rozwój kolejnictwa w pierwszej połowie XIX w. **146**
78. Wydarzenia w Lyonie z 20 i 21 XI 1831 r. **147**
79. Charles Fourier o zasadach pracy w falandze, przedstawionych w 1822 r. **148**
80. Przemówienie Richarda Cobdena o znaczeniu i roli wolnego handlu, wygłoszone w Manchesterze w 1846 r. **149**
81. Ludność świata i wybranych krajów w pierwszej połowie XIX w. (w mln) **150**
82. Ludność największych miast Europy w XIX w. (w tys.) **150**
83. Wydobycie węgla w Europie i w Stanach Zjednoczonych w pierwszej połowie XIX w. (w mln ton) **152**
84. Hieronim Łabęcki o rozwoju przemysłu w Królestwie Polskim w latach 1815–1840 **152**
85. Ustawa o powołaniu Banku Polskiego w Królestwie Polskim z 1828 r. **153**
86. Pruski edykt królewski o ułatwionym nabywaniu własności ziemskiej oraz o stosunkach osobistych mieszkańców wsi z 1807 r. **154**
87. Ustawy uwłaszczeniowe dotyczące zaboru pruskiego z pierwszej połowy XIX w. **156**
88. Patent cesarski o zniesieniu pańszczyzny w Galicji z 17 IV 1848 r. **157**
89. Heinrich Heine o społeczeństwie Wielkiego Księstwa Poznańskiego w 1822 r. **158**
90. Deklaracja w sprawie zniesienia handlu niewolnikami z 1815 r. **161**
- Materiały metodyczne 162**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 166**

Rozdział IV. ZIEMIE POLSKIE W LATACH 1815–1831

Materiały źródłowe 169

91. Maurycy Mochnacki o działalności organizacji młodzieżowych na Uniwersytecie Wileńskim w latach 1819–1822 **169**
92. Maurycy Mochnacki o warszawskich organizacjach politycznych w latach dwudziestych XIX w. **170**
93. Julian Ursyn Niemcewicz o nastrojach w Warszawie w 1830 r. **172**
94. Tekst przysięgi członków Towarzystwa Patriotycznego z 1821 r. **173**
95. Rosyjskie zarządzenie mobilizacyjne z 1830 r. **173**
96. Piotr Wysocki o wybuchu powstania listopadowego 29 XI 1830 r. **174**
97. Seweryn Goszczyński o nocy listopadowej 29/30 XI 1830 r. **175**

98. Opanowanie Arsenału w relacji kapitana 4 pułku piechoty liniowej Antoniego Roślakowskiego 29 XI 1830 r. **177**
99. Warszawa wobec wybuchu powstania listopadowego w relacji Stanisława Barzykowskiego, związanego z księciem Adamem Czartoryskim **178**
100. Odezwa dyktatora Józefa Chłopickiego z 6 XII 1830 r. **179**
101. Natalia Kicka o stosunku gen. Józefa Chłopickiego do powstania listopadowego **179**
102. Odezwa Rady Administracyjnej z 30 XI 1830 r. **181**
103. Uchwała sejmu o detronizacji Mikołaja I z 25 I 1831 r. **181**
104. Ignacy Prądzyński o stanie sił polskich na początku 1831 r. **183**
105. Nastroje Kurpiów w 1831 r. **184**
106. Relacja Ignacego Prądzyńskiego o bitwie pod Iganiami z 10 IV 1831 r. **184**
107. Maurycy Mochnacki o wydarzeniach nocy 15/16 VIII 1831 r. w Warszawie **186**
108. Stanisław Barzykowski o obronie i upadku Warszawy 6–8 IX 1831 r. **188**
109. List gen. Marie J. La Fayette'a do gen. Antoniego Ostrowskiego po nadaniu mu przez Rząd Narodowy tytułu gwardzisty narodu polskiego z 21 IV 1831 r. **190**
110. List Henry J.T. Palmerstona do Charles'a M. de Talleyranda w sprawie polskiej z 22 VII 1831 r. **190**
111. *Warszawianka* **192**
112. *Szlachta w roku 1831* Gustawa Ehrenberga **194**
- Materiały metodyczne 196**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 199**

Rozdział V. **ZIEMIE POLSKIE W LATACH 1831–1864**

- Materiały źródłowe 203**
113. Statut Organiczny Królestwa Polskiego z 14/26 II 1832 r. **203**
114. Odezwa Józefa Zaliwskiego z czerwca 1833 r. **209**
115. Natalia Kicka o losach emisariuszy **211**
116. Henryk Bogdański o działalności Stowarzyszenia Ludu Polskiego **211**
117. Przysięga członków tajnego stowarzyszenia, kierowanego przez Szymona Konarskiego, z lat 1837–1838 **213**
118. Program społeczno-polityczny księdza Piotra Ściegiennego **214**
119. Program polityczny Henryka Kamieńskiego **216**
120. Aleksander Guttry o działalności spiskowej Walentego Stefańskiego **217**
121. Manifest Rządu Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej wydany w Krakowie 22 II 1846 r. **218**
122. Biurokracja austriacka o Jakubie Szeli **220**
123. Jan Słomka o rzezi szlachty galicyjskiej w 1846 r. **220**

124. *Chorał* Kornela Ujejskiego, muzyka Józefa Nikorowicza **221**
125. Patent aneksyjny Ferdynanda I wcielający Wolne Miasto Kraków do Austrii, wydany w Wiedniu 11 XI 1846 r. **223**
126. Układ zawarty w Jarosławcu 11 IV 1848 r. **225**
127. Odezwa Żydów krakowskich do współwyznawców w Wielkim Księstwie Pozańskim, nawołująca ich do wsparcia tamtejszego powstania, wydana w Krakowie 3 V 1848 r. **226**
128. Karol Libelt o sytuacji gospodarczej Wielkiego Księstwa Poznańskiego w połowie XIX w. **227**
129. Mowa cesarza Aleksandra II wygłoszona w Warszawie wobec marszałków, szlachty, senatorów i duchowieństwa 23 V 1856 r. **228**
130. Rabin Baer Meisels o asymilacji kulturowej Żydów w Królestwie Polskim **229**
131. Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 I 1863 r. **230**
132. Umowa między rządami pruskim i rosyjskim, zwana konwencją Alvenslebena, dotycząca współpracy w zwalczaniu polskiego powstania, z 8 II 1863 r. **231**
133. Odezwa Ludwika Mierosławskiego do narodu po przejęciu władzy dyktatorskiej z 16 II 1863 r. **232**
134. Walki zbrojne z okresu powstania styczniowego 1863–1864 **233**
135. Pieśni z okresu powstania styczniowego **236**
136. Dekrety Tymczasowego Rządu Narodowego z okresu powstania styczniowego **240**

Materiały metodyczne 245

Anegdoty, ciekawostki, myśli 248

Rozdział VI. STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE W LATACH 1849–1871

Materiały źródłowe 253

137. Włoskie ugrupowania niepodległościowe w ocenie Adama Mickiewicza **253**
138. Uchwała o przywróceniu cesarstwa we Francji z listopada 1852 r. **254**
139. Abraham Lincoln o niewolnictwie **255**
140. List Murzynki Earro do W. Stillesa w Filadelfii w sprawie wykupienia niewolnika z 19 IX 1857 r. **256**
141. Proklamacja królowej Wiktorii podporządkowująca Indie Koronie brytyjskiej z 1858 r. **257**
142. Ordonans Karoliny Południowej o secesji z 20 XII 1860 r. **258**
143. Konstytucja Konfederacji Stanów Południowych z 4 II 1861 r. **258**
144. Przemówienie Ottona von Bismarcka w komisji budżetowej Landtagu Prus z 30 IX 1862 r. **259**
145. Proklamacja zniesienia niewolnictwa z 1 I 1863 r. **259**

146. Rezolucja Zgromadzenia stanu Illinois w sprawie proklamacji Abrahama Lincolna znoszącej niewolnictwo z 7 I 1863 r. **260**
147. Przemówienie Black Kettle'a w odpowiedzi na żądania komisarzy do spraw Indian, wygłoszone w obozie nad rzeką Little Arkansas 12 X 1865 r. **260**
148. Przemówienie Tena Bearsa na naradzie plemiennej w Medicine Lodge z 20 X 1867 r. **263**
149. Pokój praski z 23 VIII 1866 r. **264**
150. Giuseppe Garibaldi o bitwie pod Mentaną z 3 XI 1867 r. **265**
151. Traktat między Stanami Zjednoczonymi a Indianami z plemienia Sioux z 29 IV 1868 r. **266**
152. Deklaracja cesarza Mutsuhito z 1869 r. **267**
153. Depesza emska z 13 VII 1870 r. **268**
154. Francuska deklaracja wojenna z 19 VII 1870 r. **269**
155. François Sarcey o nastrojach w Paryżu przed i w czasie oblężenia przez Prusaków w 1870 r. **270**
156. Odezwa Léona Gambetty do ludu francuskiego z 9 X 1870 r. **271**
157. Adres Sejmu Związku Północnoniemieckiego do króla Wilhelma I uchwalony w Berlinie 10 XII 1870 r. **272**
158. Manifest Wilhelma I o przyjęciu korony cesarskiej z 17 I 1871 r. **273**
159. Preliminaria pokoju między Francją a Niemcami z 1871 r. **274**
160. Deklaracja programowa Komuny Paryskiej z 19 IV 1871 r. **275**
161. Wykład inauguracyjny Johna Ruskina na temat ekspansji kolonialnej Anglii, wygłoszony na Uniwersytecie w Oxfordzie w latach siedemdziesiątych XIX w. **276**
- Materiały metodyczne 277**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 280**

Rozdział VII. PRZEOBRAŻENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE DO 1914 R.

Materiały źródłowe 285

162. Henryk Sienkiewicz o gospodarczym znaczeniu budowy kolei żelaznych w Stanach Zjednoczonych w drugiej połowie XIX w. **285**
163. Rozwój linii kolejowych w Stanach Zjednoczonych w drugiej połowie XIX w. (w milach) **286**
164. Rozwój linii kolejowych na świecie w drugiej połowie XIX i na początku XX w. (w km) **286**
165. Prezydent Chester Alan Arthur o programie gospodarczym Stanów Zjednoczonych **287**
166. Koncentracja przemysłu w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX w. **288**

167. Ludność Stanów Zjednoczonych na przełomie XIX i XX w. **289**
168. Statut I Międzynarodówki z 1864 r. **290**
169. Uchwała paryskiej sekcji I Międzynarodówki z 1871 r. **292**
170. Majowe zajścia w Chicagu w 1886 r. **283**
171. Fryderyk Engels o amerykańskim ruchu robotniczym pod koniec XIX w. **294**
172. Sprawozdanie inspektora fabrycznego guberni piotrkowskiej za drugą połowę 1886 r. **294**
173. Pieśni robotnicze z drugiej połowy XIX w. **297**
174. Bernard von Bülow o penetracji kapitału niemieckiego w Turcji na przełomie XIX i XX w. **301**
175. Pierre P. Leroy-Beaulieu o korzyściach z posiadania kolonii i terytoriów zależnych **301**
176. Książę Ito o stosunku społeczeństwa japońskiego do cudzoziemców na przełomie XIX i XX w. **302**
177. Traktat o neutralizacji Kanału Sueskiego zawarty w Konstantynopolu 29 X 1888 r. **303**
178. Traktat między Stanami Zjednoczonymi a Panamą w sprawie Kanału Panamskiego zawarty w Waszyngtonie 18 XI 1903 r. **304**
179. Uwłaszczenie chłopów w Rosji w 1861 r. **305**
180. Ukaz uwłaszczeniowy w Królestwie Polskim z 2 III 1864 r. **307**
181. Rozwój gospodarczy świata na przełomie XIX i XX w. **308**
- Materiały metodyczne 310**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 313**

Rozdział VIII. PRZEMIANY W ŻYCIU POLITYCZNYM NA ŚWIECIE W DRUGIEJ POŁOWIE XIX W.

Materiały źródłowe 317

182. Poprawki do konstytucji Stanów Zjednoczonych z lat 1865–1870 **317**
183. Konstytucja III Republiki Francuskiej z 1875 r. **318**
184. Ustawa o sprawach wspólnych dla obu części Austro-Węgier z 21 XII 1867 r. **320**
185. Konstytucja II Rzeszy Niemieckiej z 16 IV 1871 r. **321**
186. Konstytucja japońska z 11 II 1889 r. **326**
187. Rozwój prawa wyborczego w Europie Zachodniej w drugiej połowie XIX i na początku XX w. **328**
188. Mowa tronowa Wiktora Emanuela II wygłoszona w Rzymie 27 XI 1871 r. **329**
189. Papież Pius IX o błędach współczesnego świata **330**
190. Papież Leon XIII o kwestii socjalnej u schyłku XIX w. **330**
191. Ustawodawstwo antysocjaldemokratyczne w Niemczech z 21 X 1878 r. **332**

192. Orędzie cesarza Wilhelma I do Sejmu Rzeszy w sprawie zapoczątkowania reform społecznych ogłoszone w Berlinie 17 XI 1881 r. **332**
193. Programy wyborcze partii amerykańskich z 1876 r. **333**
194. Program erfurcki z 1891 r. **335**
195. Program Action Française z 1908 r. **337**
- wę 196. Frederick Douglass o położeniu Murzynów po wojnie secesyjnej **340**
197. Pismo „Ateneum” o ograniczaniu prawa wyborczego Murzynów w Stanach Zjednoczonych **341**
- nie 198. Wiktor Hugo o potrzebie utworzenia Stanów Zjednoczonych Europy **341**
199. Krwawa niedziela w Petersburgu w 1905 r. **342**
- ż- 200. Włodzimierz Iljicz Lenin o konieczności zbojkotowania tzw. Dumy Bułyginowskiej w 1905 r. **344**
- nie 201. Manifest konstytucyjny cara Mikołaja II wydany w Peterhofie 17/30 X 1905 r. **345**
- X 202. Rewolucja 1905–1907 r. w Rosji w karykaturze politycznej **346**
203. Manifest Mikołaja II o rozwiązaniu Dumy państwowej z 1907 r. **349**
- go **Materiały metodyczne 350**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 353**

Rozdział IX. ŚWIAT NA PRZEŁOMIE WIEKÓW

Materiały źródłowe 357

204. Sojusz trzech cesarzy z 1873 r. **357**
205. Trójpzymierze niemiecko-austro-węgiersko-włoskie zawarte w Wiedniu 20 V 1882 r. **358**
206. Mowa Ottona von Bismarcka w sprawie zbrojeń z 6 II 1888 r. **359**
207. Mowa tronowa Wilhelma II w sprawie powiększenia floty wojennej z 30 XI 1897 r. **360**
208. Przemówienie Bernarda von Bülowa ogłoszone w Reichstagu 6 XII 1897 r. **361**
209. Relacja Siergieja J. Wittego o okolicznościach, które umożliwiły Rosji zajęcie południowej części półwyspu Liaotung, z 27 III 1898 r. **362**
210. Proklamacja Fredericka Robertsa w sprawie przekształcenia wolnego państwa Oranii w Kolonię nad rzeką Orania z 24 V 1900 r. **364**
211. Przemówienie Wilhelma II ogłoszone podczas pożegnania wojsk niemieckich, wyruszających do Chin, w Bremie 27 VII 1900 r. **364**
212. Gen. Christian De Wet o metodach walki dowództwa angielskiego z ludnością republik burskich w latach 1900–1902 **365**
213. Memorandum Francisa Bertie o wytycznych polityki angielskiej na Dalekim Wschodzie z 11 III 1901 r. **366**

214. Odezwa Horacego H. Kitchenera, w sprawie sankcji w wypadku niezłożenia broni przez obywateli republik burskich, wydana w Pretorii 7 VIII 1901 r. **367**
215. Traktat pretoryjski formułujący warunki zakończenia wojny angielsko-burskiej z 31 V 1902 r. **368**
216. Porozumienie między Francją a Wielką Brytanią w sprawach kolonialnych, tzw. entente cordiale, z 8 IV 1904 r. **369**
217. Siergiej J. Witte o stosunku wielkich mocarstw do pokoju na Dalekim Wschodzie **370**
218. Tajne memorandum Eyre Crowe'a o dążeniach Niemiec do zdobycia hegemonii w świecie z 1 I 1907 r. **372**
219. Porozumienie brytyjsko-rosyjskie dotyczące Persji z 31 XII 1907 r. **373**
220. List cesarza Franciszka Józefa do Alyosa L. von Aehrenthala o aneksji Bośni i Hercegowiny przez Austro-Węgry z 5 X 1908 r. **374**
221. Theodore Roosevelt o polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych **375**
222. Ultimatum Austro-Węgier wobec Serbii z 23 VII 1914 r. **377**
- Materiały metodyczne 379**
- Anegdoty, ciekawostki, myśli 381**

Rozdział X. ZIEMIE POLSKIE W LATACH 1864–1914

Materiał źródłowy 385

223. Droga zesłańców na Sybir w relacji Władysława Lasockiego z lat 1863–1864 **385**
224. Program polityczny Aleksandra Świętochowskiego **387**
225. Adres sejmu galicyjskiego do cesarza z 10 XII 1866 r. **389**
226. Jan Wołyński o rusyfikacyjnej polityce caratu w latach 1868–1915 **390**
227. Galicyjskie rozporządzenie językowe z 5 VI 1869 r. **392**
228. *Z Teki Stańczyka* **393**
229. Tadeusz Boy-Żeleński o stańczykach **396**
230. List otwarty Karola Miarki do Ottona von Bismarcka z 1871 r. **398**
231. Postanowienia dotyczące nauczania w szkołach ludowych w Poznańskim z 27 X 1873 r. **400**
232. Adres najpoddanniejszy mieszkańców miasta Warszawy do cara Aleksandra II z 14 XII 1876 r. **401**
233. Program socjalistów polskich, tzw. program brukselski, z września 1878 r. **402**
234. Program Komitetu Robotniczego Partii Socjalno-Rewolucyjnej „Proletariat” z 1 IX 1882 r. **404**
235. Ustawa o utworzeniu pruskiej Komisji Kolonizacyjnej z 26 IV 1886 r. **408**
236. „Nowiny Raciborskie” o walce z germanizacją w Raciborskiem **408**

237. Ignacy Daszyński o borystawowskim zagłębiu naftowym w latach osiemdziesiątych XIX w. **409**
238. Szkic programu Polskiej Partii Socjalistycznej z listopada 1892 r. **410**
239. Wilhelm Feldman o asymilacji Żydów **413**
240. Roman Dmowski o szkole rosyjskiej w Polsce w drugiej połowie XIX w. **415**
241. Sprawozdanie Komisji Kolonizacyjnej o wynikach działalności w zaborze pruskim z lat 1894–1906 **417**
242. Roman Dmowski o kwestii żydowskiej w Królestwie Polskim w początkach XX w. **418**
243. Wincenty Witos o przyczynach emigracji **420**
244. Głos antysemitki z końca XIX w. **421**
245. Franciszek Bujak o ruchu ukraińskim w Galicji na początku XX w. **422**
246. Jakub Bojko o życiu codziennym chłopca galicyjskiego w drugiej połowie XIX w. **424**
247. Mowa prokuratora w procesie o strajk dzieci polskich we Wrześni z listopada 1901 r. **427**
248. Róża Luksemburg o celach SDKPiL **428**
249. Czasopismo „Die Ostmark” o celach Hakaty **429**
250. List otwarty Henryka Sienkiewicza na wieść o wyroku w sprawie wrześnińskiej w 1901 r. **430**
251. Raport naczelnika piotrkowskiego Gubernialnego Zarządu Żandarmerii do A.N. Markgrafskiego o sytuacji rewolucyjnej w Zagłębiu Dąbrowskim i w Łodzi z 6 II 1905 r. **431**
252. Roman Dmowski o programie narodowców **431**
253. Program Polskiego Stronnictwa Ludowego z 27 II 1903 r. **433**
254. Odezwa młodzieży szkół średnich Królestwa Polskiego w sprawie strajku szkolnego z lutego 1905 r. **436**
255. Raport carskiej policji o postawach religijnych Polaków demonstrujących w płockiej katedrze w sierpniu 1905 r. **438**
256. Raport p.o. pomocnika warszawskiego generała-gubernatora do Gieorgija A. Skałona o wydarzeniach w Zagłębiu Dąbrowskim w listopadzie 1905 r. **439**
257. Nowele do ustawy o niemieckim osadnictwie państwowym z 1904 i 1912 r. **440**
258. Regulamin Związku Walki Czynnej z 1908 r. **441**
259. Odezwa Komisji Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych z grudnia 1912 r. **442**

Materiały metodyczne 444

Anegdoty, ciekawostki, myśli 448

Rozdział XI. OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE, ROZWÓJ KULTURY I PRZEOBRAŻENIA CYWILIZACYJNE W XIX W.

Materiały źródłowe 451

- 260. Ustanowienie Uniwersytetu Warszawskiego w 1816 r. 451
- 261. Józef Dietl o zadaniach nowoczesnej szkoły 451
- 262. Cele szkoły według Komuny Paryskiej w 1871 r. 454
- 263. Rozwój oświaty i wzrost piśmiennictwa w wybranych krajach w XIX w. 455
- 264. Ludwik Bierkowski o atrakcyjności szkoły gminastycznej 455
- 265. Wprowadzenie gier i zabaw sportowych do szkół angielskich w 1864 r. 456
- 266. Pierre de Coubertin o zaletach sportu 456
- 267. Bolesław Prus o przeobrażeniach cywilizacyjnych w XIX w. 457
- 268. Georges Sorel o znaczeniu przemocy w życiu społecznym 459
- 269. Ernest Renan o znaczeniu nauki dla ludzkości 461
- 270. Karol Darwin o swoich dokonaniach naukowych 461
- 271. Karol Darwin o teorii pochodzenia gatunków 463
- 272. Wprowadzenie oświetlenia gazowego na ulicach Warszawy w 1856 r. 465
- 273. Wynalezienie żarówki elektrycznej przez Thomasa A. Edisona 466
- 274. Bolesław Prus o znaczeniu elektryczności 467
- 275. Wacław Kruszką o wynalazkach XIX w. i konsekwencjach ich przyswajania 468
- 276. Wykaz najważniejszych wynalazków XIX w. 470
- 277. Afisz reklamujący projekcje filmów braci Lumière z 1896 r. 473
- 278. Reklama prasowa z końca XIX w. 474
- 279. Heinrich Heine o epidemii cholery w Paryżu w 1832 r. 475
- 280. Adolf Kussmaul o praktyce lekarza wiejskiego w połowie XIX w. 476
- 281. Jean Henri Dunant o przyczynach powołania Czerwonego Krzyża 477
- 282. Wynalezienie szczepionki przeciwko wścieklicznie przez Ludwika Pasteura 477
- 283. Locomotive Act z 1865 r. 479
- 284. Bolesław Prus o tramwajach w Warszawie 479
- 285. Henry Ford o zasadach budowy i sprzedaży swych samochodów 480
- 286. Porady dla automobilistów z przełomu XIX i XX w. 481
- 287. Helena Modrzejewska o Nowym Jorku w 1876 r. 482
- 288. Ludwik Krzywicki o Warszawie w 1878 r. 483
- 289. Antoni Zaleski o wizerunku Warszawy w 1886 r. 485
- 290. Tokio w przededniu 1900 r. 485

Materiały metodyczne 487

Anegdoty, ciekawostki, myśli 489

Bibliografia 491